
Sarıkaya, M. (2020). Ardahan'daki İlk Süreli Yayın: Yeşil Yuva. *Folklor Akademi Dergisi*.
Cilt:3, Sayı: 2, 395 – 422.

Makale Bilgisi / Article Info

Geliş / Recieved: 12.05.2020

Kabul / Accepted: 28.05.2020

Araştırma Makalesi / Research Article

ARDAHAN'DAKİ İLK SÜRELİ YAYIN: YEŞİL YUVA

Makbule SARIKAYA*

Öz

1878'de Rus işgalinden sonra 1917 Bolşevik devrimini takiben ortaya çıkan otorite boşluğunda İngilizlerin himayesinde Ermeni ve Gürcülerin elinde kalan Ardahan 23 Şubat 1921'de düşman işgalinden kurtarılmıştır. Yaklaşık kırk yıldan fazla süren bu işgal döneminde bölgedeki Türkler kurtuluşa kadar çok sayıda göç, yağma, sürgün ve kıyım yaşamışlardır. Enkaza dönüşen ilin yoksul halkının kurtuluştan sonra yeniden ayağa kaldırılabilmesi için topyekun bir kalkınma hareketine ihtiyaç vardı. Böyle bir ihtiyaç topluma bilgi ve bilinç kazandırılmasıyla başarıya ulaşabilirdi. Bu yönüyle Ardahanlıları bilgilendirmek, toplumda milli birlik ve beraberliği sağlamak ve toplumsal dayanışma ruhunun güçlendirilmesinde basının etkin rol üstlenmesi gerekliydi. Bölgede bu rolü üstlenen öğretmen ve müfettiş Ali Rıza Bey, 1922'de Ardahan'ın ilk süreli yayını olan Yeşil Yuva dergisini çıkarmıştır. Ali Rıza Bey'in şahsi gayretleriyle yaklaşık 9-10 sayfalık ve aylık olarak yayınlanan Yeşil Yuva, Ardahan'daki memur ve halkın da desteğiyle çocuk eğitimi başta olmak üzere ilin sorun ve ihtiyaçlarıyla ilgili yazılara yer vermiştir. Yerel bir dergi olmasına rağmen Yeşil Yuva, yeni Türkiye'nin milli eğitim, kültür ve yurttaşlık bilinci konusunda sonraki yıllarda uygulayacağı esasları daha 1922'lerde hayata geçirmeye başlamıştır. Bu yönüyle dergi çocuk eğitimin usul ve esaslarına ilişkin fikirler sunmuş, yatılı okullar gibi yeni mektepler hakkında halkı bilgilendirmiş ve çocuk eğitimine yönelik birçok gelişmeyi gündeme getirmiştir. Bu çalışmada yerel tarih araştırmalarında önemli bir kaynak niteliğinde olan Yeşil Yuva, tanıtılarak derginin Ardahan'daki yayın hayatı incelenmiştir.

Anahtar kelimeler: Yeşil Yuva, Ardahan, Varlık Gazetesi, 1922, Kazım Karabekir Paşa

---

* Doç. Dr., Ardahan Üniversitesi, İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü,
makbulesarikaya@ardahan.edu.tr ORCID: 0000-0002-2676-6245

THE FIRST PERIODICAL PUBLICATION IN ARDAHAN: YEŞİL YUVA

Abstract

Ardahan, who remained in the hands of Armenians and Georgians under the auspices of the British after the Russian occupation in 1878 following the Bolshevik revolution in 1917, was liberated from the enemy occupation on 23 February 1921. During this occupation period, which lasted for nearly forty years, Turks in the region had experienced many immigration, looting, exile and slaughter until liberation. A total development movement was needed for the poor people of the province, who became a wreck, to recover after liberation. Such a need could have been successful by gaining knowledge and awareness to society. In this respect, it was necessary for the press to take an active role in informing the people of Ardahan, ensuring national unity and solidarity in the society and strengthening the spirit of social solidarity. The teacher and inspector Ali Rıza Bey, who assumed this role in the region, published Yeşil Yuva, the first periodical of Ardahan in 1922. With the personal efforts of Ali Rıza Bey, Yeşil Yuva, which is published about 9-10 pages and monthly, has included articles about the problems and needs of the province, also with the support of the officers and the people in Ardahan. Even though Yeşil Yuva was a local magazine, Yeşil Yuva began to bring the principles that the new Turkey will apply in the next years about national education, culture and citizenship into practice even in circa 1922. In this respect, the magazine provided ideas on the principles and ways of child education, informed the public about new schools such as boarding schools and brought many developments regarding child education to the agenda. In this study, Yeşil Yuva, which is an important source in local history researches, is introduced and the publishing life of the magazine in Ardahan is analyzed.

Keywords: *Yeşil Yuva, Ardahan, Varlık Newspaper, 1922, Kazım Karabekir Pasha*

1- 1922'de Ardahan ve Yeşil Yuva

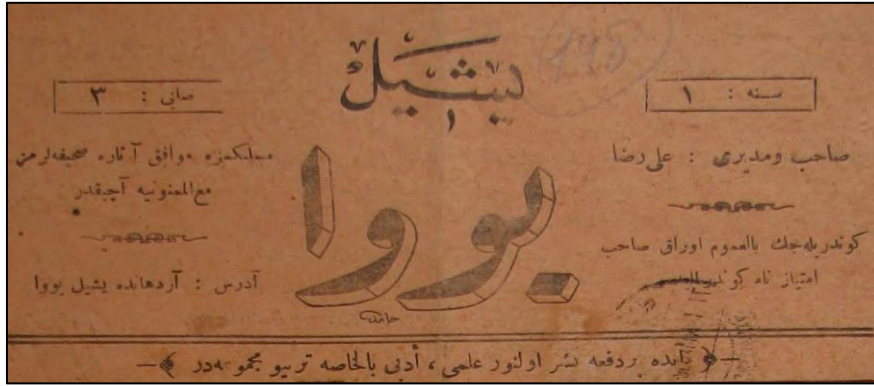
1828-1829 Osmanlı-Rus savaşında Ahıska ve Ahılkelek'in elden çıkmasıyla bölünen Ardahan, 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşıyla kırk yıl boyunca Rus işgalinde kaldı. 1878-1918 yılları arasındaki işgal döneminde Ruslar, buradaki Türkleri göç ettirmeye, kalanları ise din, dil, örf ve adetlerini değiştirip bozmaya yönelik baskıcı ve emperyalist bir politika izlemişti. (Arslanoğlu, 1986, s.74) İşgalde askeri vali tarafından yönetilen bir idari sisteme dahil edilen Ardahan'a -1827'de Revan'da yaptıkları gibi- Türklere karşı Ruslara sadık olacak farklı din ve milliyetten azınlıklar yerleştirildi. Çar'a sadık bu azınlıklar idari, askeri, adli, iktisadi ve eğitsel alanlarda güçlendirilerek zamanla Türklere karşı kışkırtıldılar. Askerlikten muaf tutulan Türkler, Rusların tarımsal ve hayvansal ürün ihtiyaçlarını üretip, yol yapımı gibi angarya işlerde çalıştırılırken; Rum ve Ermeniler idari, adli ve askeri kadrolarda önemli görevlere getirilmişti. (Dayı, 1998, s.9-12) Türklere ait medrese, rüştiye gibi okullar kapatılarak Müslüman çocuklar, Ruslaştırma ve Hıristiyanlaştırma merkezleri olan Rus okullarına gitmeye zorlanmaktaydı. (Aslan-Boy, 2017, s.549) Osmanlı Devleti'nden Kuran-ı Kerim dışında herhangi bir kitap, dergi, gazeteye ulaşması yasaklanan Türkler böyle bir ortamda dilleri kadar dini ve milli duygularının da köreleceği endişesindeydi. (Kırzioğlu, 1958, s.46; Alp, 2012, s. 98) İşgalde Rus, Rum ve Ermeni yöneticilerin baskısı altında yıldırılan Türklerin eğitim ve kültür hayatı zayıflatılırken I. Dünya savaşının başlamasıyla bölgede huzur ve düzen de büsbütün bozuldu. Dünya savaşından önce başlayan ancak bu savaş fırsat bilen Ermeniler bölgede bir devlet kurma hayaliyle tüm Kafkasya'da terör, tedhiş ve toplu katliamlara başlamışlardı. Hedeflerine Türkleri alan Ermeniler Azerbaycan, İran ve Anadolu'da Türklere 1915-1920 arasında çok sayıda toplu katliam yapmışlardı. (geniş bilgi için bkz. Arşiv Belgelerine göre Kafkasya'da ve Anadolu'da Ermeni Mezalimi, I-IV, 1995.) Nihayet Kazım Karabekir Paşa komutasındaki ordunun ileri harekâtıyla 23 Şubat 1921'de Gürcü ve Ermeni işgalinden kurtarılarak anavatanına katılan Ardahan yaklaşık kırk yıllık kara günleri geride bırakmıştır.

1921-1926 yılları arasında il olan Ardahan 1927'deki idari taksimat ve düzenleme ile ilçe olarak Kars'a bağlandı. 27 Mayıs 1992'de yeniden il oluncaya kadar Kars'a bağlı kalan ilde basın hayatı da bu minvalde şekillenmiştir. Bu yönüyle düşman işgalinden kurtarıldıktan hemen sonra ve

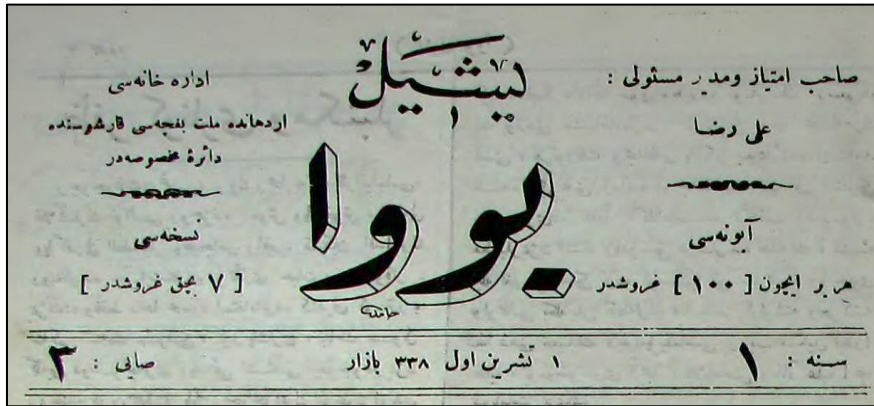
ilk kez il olduğu süreçte Ardahan'da yayınlanan Yeşil Yuva dergisi Ardahan il tarihi açısından son derece önemlidir. Ayrıca bölgede Varlık gazetesinden sonra yayınlanan en önemli süreli yayındır.¹ (Karabekir, 1993, s.235; Öncü, 2000, s.15) Yeşil Yuva'nın ilk sayısı 1 Ağustos 1338/1922'de Artvin'de çıkmış olmakla birlikte üçüncü sayısından itibaren Ardahan'da yayınlanmaya başlanmıştır. Teşrinievvel 1338/ Ekim 1922'de Ardahan'da çıkmaya başlayan Yeşil Yuva'nın mesul müdürü ve imtiyaz sahibi Ali Rıza Bey'dir. Derginin önce Artvin'de sonra Ardahan'da daha sonra da Muğla'da yayınlanmasının nedeni Ali Rıza Bey'in görev yaptığı yerlerdeki memuriyetidir. Bir bakıma derginin kaderi Ali Rıza Bey'in memuriyetiyle ilişkilidir.

Aylık yayınlanan Yeşil Yuva isminin altında “Ayda bir defa neşir olunur ilmi, edebi ve bilhassa terbiyevi mecmuadır” ibaresini kullanmıştır. Derginin dış kapağında sahip ve müdürü Ali Rıza Bey'in olduğu ve gönderilecek her türlü evrakın sahib-i imtiyaz namına gönderilmesi gerektiği belirtilerek adres verilmiştir. Derginin sol üst köşesinde “mesleğimize muvafık asar-ı saifelerimiz maa-l- memnuniyye açıktır” ibaresiyle yazmak isteyen okuyuculara sayfalarının açık olduğu belirtilmiştir. Yeşil Yuva'nın Ardahan'daki adresi; Ardahan'da Millet Bahçesi karşısında Daire-i Mahsusa olarak belirtilmiştir. Trabzon'da Türk Matbaasında basılan ve nüshası 7.5 kuruş olan dergi abonelik imkanı da sunmuştur.

¹ 1921'de bölgedeki önemli gazete Albayrak'ın kapanması üzerine doğuda yayın ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda Anavatana yeni katılan Elviye-i Selase'de Bolşevik propagandacıların faaliyetleri yoğunlaşmış bu yüzden Bolşeviklik cereyanlarına karşı etkili bir neşriyat yapılarak halka gerçeklerin gereği gibi anlatılması ve bölge ve ülkedeki gelişmelerin haber verilmesi büyük bir ihtiyaçtı. Çünkü aynı tarihlerde komünistler Tiflis, Batum ve Ahıska'da Türkçe gazete çıkararak propaganda yapmaktaydılar. Albayrak' tan sonra şarkta bir gazete çıkarılmasını önemli gören Mustafa Kemal Paşa ve Kazım Karabekir Paşa konuyla ilgili görüşmüş, imkansızlıklara rağmen Varlık gazetesi çıkarılmıştır. 25 Ağustos 1921'de haftalık olarak yayın hayatına başlayan gazete elim bir yoksulluk içindeki Bitlis, Van, Bayezid, Kars ve Ardahan havalisinde milli birliğin sağlanması, halkın bilgi ve kültür seviyesinin artırılması yolunda çalışmıştır. Kazım Karabekir, *İstiklal Harbimiz II*, Emre Yayınları, İstanbul, 1993, s. 235. Ali Servet Öncü, *Varlık Gazetesi (21 Ağustos 1921-31 Aralık 1923)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 2000, s.15

Derginin kapak sayfası (3. Sayı)

Derginin iç kapağı (3. Sayı)

Artvin'de Numune Mektebi Müdürü olan ve Ardahan Livası Tedrisat-ı İbtidadiye Müfettişi olarak Ardahan'a tayin edilen Ali Rıza Bey faal bir kişidir. Örneğin Artvin'de iken Kırım'daki açlık felaketzedeleri için başlatılan yardım kampanyasına Artvinlileri iştirak ettirmiş ve Artvin tayyaresinin Türk ordusuna kazandırılması için güçlü bir kampanya başlatmıştır.(Yeşil Yuva, 1338, s.10) Eğitim alanında olduğu kadar sosyal yardım çalışmalarında da başarılı girişimleri olan Ali Rıza Bey Ardahan'daki görevi süresince bu örnek davranışlarını sürdürmüştür. Bölgede büyük ihtiyaç duyulan süreli yayın eksikliğini gidermede Sarıkamış'taki Varlık Gazetesi (Öncü, 2000, s.11) ile yakın zamanda yayın hayatına başlayan Yeşil Yuva,

halkı aydınlatma, milli bilinç ve dayanışmayı arttırma, ilde ve ülkede meydana gelen gelişmeleri halka ulaştırma rolünü üstlenmiştir. Dergi Kazım Karabekir Paşa başta olmak üzere ilin idari kadrosuyla ve sivil toplum örgütü diyebileceğimiz cemiyetleriyle yakın ilişki içindedir. Bu yönüyle Ali Rıza Bey'in büyük ölçüde şahsi gayretleriyle sürdürdüğü Yeşil Yuva dergisine dönemin yöneticilerinin, halkın ve cemiyetlerin de desteği ve yardımı yüksek düzeyde olmuştur.

Yeşil Yuva, kısa yazılardan oluşan az resimli, reklamsız yaklaşık on sayfalık, aylık bir dergidir. Her ayın başında çıkan dergi, eğitim ve toplumsal konuları ele almış ve okuyucuyla iletişimi güçlü tutmaya gayret etmiştir. Derginin iç kapağın ilk sayfası ve arka kapağın son iç ve dış sayfaları haberler bölümüne ayrılmıştır. Ön ve arka iç kapaklarda devam eden bu bölümde konular birbirinin devamı şeklinde yayınlanmıştır. Sayfa numarası verilmeyen bu kısımlarda haberlerin yanında yarışma, duyuru, bilmecelelere ve cevaplarına yer verilmiştir.

Yaklaşık kırk yıl düşman işgalinde kalan ve sosyo-kültürel, iktisadi ve sıhhi birçok eksikliği bulunan toplumda, farkındalık oluşturabilmek ve sosyal dayanışmayı sağlayabilmek için eğitim ve kültür çalışmalarını basın üzerinden hayata geçirmeyi planlayan Ali Rıza Bey dergide bu sorunlara çözüm bulmaya çalışmıştır. Türk Milli Mücadelesini destekleyen ve bölgesel bir dergi olarak halkı aydınlatan Yeşil Yuva'nın temel hedefi çocukların eğitim ihtiyacını karşılamaktır. Odağında çocuklar olan derginin mevcut sayıları incelendiğinde Ardahan'a ve Ardahanlılara da önemli katkılar sağladığı görülmektedir.

Yeşil Yuva, amacını ilk sayısında şöyle ifade etmektedir: "Tam kırk senedir çarlığın mutlak keyfiyeti altında esir, bende olmuş, sırf o mutlakiyetin refahı, zevki uğruna her şeyi mahvedilmiş sevgili memleketimizin hasretine ta uzaklardan gözyaşları dökerken bir gün o güzel şark diyarımızla kucaklaşmak imkânını ulu tanrıdan yalvarıyorduk. Şark sabahları her diyar için bir güneş, bir fecir, hayat müjdeleri verirken bizlere arkasında kahrolmuş, ezilmiş bir Türk milletinin mazlum nefeslerinin tekâsüfıyla (koyulaşma, yoğunlaşma) korkunç bir bulut sürüklerdi. Şimdi şark şanlı ordumuzun dünyayı hayrete düşüren celadet ve şecaatiyle o kara bulut yerine bir fecir, bir şefkat veriyor. Fakat bu aylar ruhen ölmüştür. Hüsrânı bizleri yeislere düşürdü. Lakin bedbin etmeden bu suç hiç şüphesiz şimdi arzusuna şahit

olduğumuz muhterem halkın değildir. Çünkü senelerden beri en kahr bir tahakkümün zilletiyle alil ve mahcur (haczolunmuş) kalmış bu zavallı diyarın irşadına medar olacak her şey mahvedilmiştir. Ebedi ölüm tahkimi altında gittikçe sönen, müthiş bir uçuruma doğru kırbaçlanarak sürüklenen Anadolu'nun bu güzel parçası Türk'ün şark diyarı şimdi rehakar (kurtarıcı) eller bekliyor. Nefsi, şahsi saadetlerden bir müddet için feragat, gaye ve hiddetiyle elbirliğiyle bu diyar için en halaskar bir eldir. İşte mecmuamızın gayesi. Bu uğurda muhtemel felaketlere karşı göğüs germiş azim etmiş, emel ve ümitlerinde zaferle tetevvücu (taçlandırma) hedef edinmiş, gayeye vasıl temin edecek yollar ne kadar korkunç olsa yılmaz bir gençliğin resen sebatıyla mutmain (emin) sabır daima ileri gitmeye azim etmiştir.” (Yeşil Yuva, 1338, s.1) Derginin amaçları arasında Ardahan, Artvin ve Kars'ın da içinde bulunduğu Elviye-i Selase (üç sancak) halkının kırk yıllık Rus işgali döneminde yaşadığı eziyet ve tahakkümden kurtarılmasından sonra halkın ihtiyaç duyduğu milli, fenni, terbiyevi ve kültürel değerleri kazandırmak vardı. Bu durum derginin amaç bölümünde olduğu gibi çeşitli yazılarda da sıklıkla ifade edilen bir husustur. Tarihsel süreçte Ardahan ili Artvin, Kars, Oltu yollarının kesiştiği stratejik bir nokta olduğundan Kafkasya'daki savaş ve işgallerden doğrudan doğruya etkilenmiştir. Ardahan 17 Mayıs 1877'de işgal edildikten sonra Rusların idari, askeri, iktisadi, sıhhi ve sosyal yapıyı Türkler aleyhine değiştirdiği yerlerden biri olmuştur. (Dayı, 1998, s.7-13) Hatta bölgede en uzun süreli ve yoğun zulmü gören Ardahan halkı, I. Dünya savaşında Sarıkamış harekâtı sonrasında Türklere yardım ettiği gerekçesiyle Ocak 1915'de Rus askerleri ve Ermeniler tarafından kılıçtan geçirilmiş ve vatan haini damgasıyla zillete maruz bırakılmıştı.(Sarikaya, 2019, s.524) Yine Ermeniler tarafından 1918'de gerçekleştirilen yöre halkınca “334 kırgını” olarak bilinen katliamda, köylere varıncaya kadar kıyıma uğrayan Ardahanlılar, 1921 yılına kadar Ermeni, Rum ve Gürcü saldırıları, yağma ve kıyımlarıyla hayatta kalmaya çalışmışlardı. Tarihsel sürecin bu mirasıyla savaşmaya çalışan Yeşil Yuva, Artvin, Kars ve Ardahan'da yaşanan işgal, kıyım ve çaresizliğin yaralarını sarmak için halkı bilinçlendirmek, yeniden kendi yurtlarında hakim ve mamur hale getirmek yolunda onlara cesaret ve bilgi vermeyi görev olarak üstlenmiştir.

Yeşil Yuva, “ekseri sayfalari küçüklere tahsis kılınmıştır” ifadesini kullanmış ise de konuları yetişkinleri de ilgilendirmektedir. Yeşil Yuva, o zamana kadar yayınlanan dergilerin geleceğin nesli olan çocukların seviye ve

ihtiyaçlarını yeterince karşılayamadığı düşüncesiyle derginin küçüklere yönelik olduğunu açıklamış ve çocuklar için okuma parçaları, bilmeceler ve yarışmalar yayınlamıştır. Aslında dergi, “küçükleri düşünmekle beraber seviye itibariyle yavrularından bir farkı olmayan esaretten yeni kurtulmuş babaları da unutmamıştır. İşte Yeşil Yuva iki nesli tenvire çalışacak ve ruh, seciyenin, şahsiyetin tekâmülü, irfanın ihtiyacını hissettirmek, senelerce talan kahrına uğramış millete şahsiyet duygusu, millet hisleri verecek, milletini tanıttıracaktır. Talan hükmüne zebun olmuş, şahsiyeti unutmuş, mahcur (haczolunmuş) her şeyden bihaber, zelil, kahırla, cefa ile bilmeyerek ölüme sürüklenmiş. Bu müthiş akıbetinin membaası senelerin esaret faciaları öyle korkunç bir kudret vermiş ki; muhacirin en fecii şekli buralardadır. Kâinattan bihaber bu diyarların sanki ruhunu ebediyen kayıp etmiş...”(Yeşil Yuva,I, 1338, s.2) kişilerini kurtarmayı hedeflemiştir. Yeşil Yuva, halkı aydınlatma amacıyla terbiyevi/eğitici olduğu kadar eğlenceli hikayeleri, dünya edebiyatından çevirileri, anı yazıları, harp hikayeleri, şiir, marş ve bilmece gibi unsurları hem küçüklere hem de büyüklere yönelik hazırlayıp sunmuştur. Ardahan merkezi ve ilçeleri kadar çevre illere dair gelişmeleri de halka haber veren dergide okul açılışı, tayin, atama, toplantı, yarışma, bağış, teşekkür, ziyaret hatta doğum ve ölüm haberleri gibi birçok bilgiye de rastlanmaktadır. Bu haberlerde yıllardır düşman işgalinde kalarak harap hale gelen bu yurt köşesinde, baskı altında senelerce ezilmiş, azim ve imanını kaybetmiş fakir ahalinin her şeye rağmen gayret ve fedakârlıkları da derginin sayfalarına sıkça taşınmıştır.

Yeşil Yuva'nın Artvin'de çıkan ilk sayılarında Ardahan ve Kars'tan haberlere yer verdiği (Yeşil Yuva,I, 1338, s.9) Ardahan'da yayınlanmaya başladığı üçüncü sayısından itibaren de içerik ve niteliklerini değiştirmedeği görülmektedir. Derginin Ardahan'a taşınmasının nedeni “Arz-ı Mahsus ve Veda” başlığıyla; “Mecmuamız sahip ve Müdürü, Numune Mektebi Müdürü Ali Rıza Bey birinci sınıf maaşla Ardahan Livası Tedrisat-ı İptidaiye Müfettişliğine tayin kılınmıştı.” denilerek açıklanmıştır. Yazının devamında Ardahan'a nakledilen derginin burada da irfan ihtiyacını karşılamak için çalışacağı belirtilerek Artvinlilere derin hürmetle teşekkür edilmiştir. (Yeşil Yuva,III, 1338, s.1) Bu bağlamda Ardahan'da yayınlanan ilk sayının içindekiler kısmında, Hafızürrahman Raşid'in “Zafer Günleri Ve Mektepler”, Ali Rıza'nın “Muallim Ve Muallimelere” makalesinin yanında Kazım Karabekir'in “Çocuklar Ordusu Marşı”, Sabri Cemili'nin “Bebeğe Ders”

şiiirleri ve Ali Rıza'nın "Küçük Kuşlar", Ahmet Tevfik'in "Kedi", Niyazi'nin "Küçük Parmaklar", Ali Ulvi'nin "Kalem" ve Mehmet Sabri'nin "Koyun" başlıklı kısa hikayeleri ve Elviye-i Selase haberleri, müsabaka, mükafatlar bölümü bulunmaktadır. Fazla fotoğraf ve reklam bulunmayan dergide, Kazım Karabekir Paşa'nın gönderdiği çocuklar ordusuna ait birkaç fotoğrafa yer verilmiştir. Dergide, yazı dizileri de kaleme almıştır. Örneğin Şark Cephesi mektepleri hakkında hazırlanan yazı dördüncü nüshadan itibaren parça parça yayımlanmıştır.

Dergide yer alan konular ağırlıklı olarak eğitimle ilgili olup, öğretmen, öğrenciler ve okul üzerine seçilen kısa hikaye, marş, şiir veya anı yazıları da terbiyevi niteliklerdedir. Dergideki çocuk eğitime ilişkin bilgiler/yazılar yetişkinler için de faydalı niteliktedir. Dergide Ali Rıza Bey başta olmak üzere eğitim ile ilgili yazılarda eğitimin önemi, yatılı okullar, kızların eğitimi konusunda milli şuur ve toplumsal dayanışma bilinci verilmek istenmiştir. Yerel bir dergi olan Yeşil Yuva ülkenin koşullarını ve ihtiyaçlarını doğru tespit etmiş ve eğitim konusunu ön planda tutmuştur. 30 Ağustos 1922 Büyük Taarruz Başkomutanlık Meydan Muharebesi'nin dahi yapılmadığı bir dönemde yayın hayatına başlayan dergi, ülkenin geleceğini ve milli terbiye konusundaki ihtiyaçlarını fark ederek ülke gerçeklerine uygun unsurları Ardahan ve çevresi ölçeğinde hayata geçirmiştir.

2- Yeşil Yuva'da Terbiye/Eğitim Üzerine Yayınlan Yazılar

Çağdaş Türkiye'nin yapılanması için kapsamlı ve güçlü devrimleri gerçekleştirecek, sonuçlandıracak ve onları koruyacak nesillerin yetişmesinde eğitim temel bir unsurdur. Bu yönüyle Osmanlı'nın çöküş dönemini yaşayan Türkiye'nin kurucuları, çağı yakalayacak bir ülke için temel dinamiklerin eğitim yoluyla tüm topluma verilebileceğinin farkında oldukları için topyekun bir aydınlanma ve kalkınma hamlesi başlatmışlardı. Bilindiği üzere Cumhuriyetle başlayan eğitim ve kültür reformlarında egemen uygulama, bütünsel/topyekun bir kalkınma için insan yetiştirme davasının benimsenerek hayata geçirilmesidir. Bu kapsamda eğitim birliğinin sağlanması, öğretmen yetiştirme ve yurttaş eğitimi gibi alanlarda ulusal milli bilince sahip, evrensel, laik ve pozitivist anlayış kazanmış idealist kuşaklar yetiştirmek için harekete geçilmiştir. Ancak henüz Tevhid-i Tedrisat Kanununun dahi ilan edilmediği bir dönemde bir taşra dergisinde terbiye ve yeni kuşağın yetiştirilmesine ilişkin ilke ve ihtiyaçlar üzerinde çeşitli fikirlerin

ortaya konulması ve uygulamaların hayata geçirilmesi dikkate değerdir. Yeşil Yuva’da özellikle çocuk eğitim üzerinde durulmakla birlikte mesleki ve toplumsal terbiye yani eğitim üzerine de yazılar bulunmaktadır. Bu yazıların genel hatlarıyla değerlendirilmesi yerinde olacaktır.

Ali Rıza Bey, “Muallim ve Muallimelere” başlıklı yazısında; öğretmenlik mesleğinin kutsiyetinin özellikle Balkan Savaşı ve Dünya Savaşından sonra daha iyi anlaşıldığını belirtilerek eğitimin gayesinin ilkokuldan itibaren hattat değil ahlaki, milli ve içtimai nitelikleri ve zevkleri kazanan kişiler yetiştirmek olduğu ifade etmiştir. Çocuklara dini, bedii, vatani ve ahlaki değerler verilirken düzen ve içselleştirmenin eğitimle kazandırılması ve bunun nasıl yapılacağı da ayrıntılı anlatılmıştır. Örneğin “Usul-u tedrisi yazıyı evvela kemal-i ehemmiyetle tahtaya yazarsınız. Talebeniz az ise kâğıtlarına yazmak muvafık olur. Saniyen çocuğu muallimler karşısında bırakmak için yazının ihtiva ettiği Arabi veya Farisi kelimeleri manzum edebilecekleri şekilde izah edersiniz. Salisen tekrar başından okuyarak ve onun netice-i ahlakiye veya ilmiyesini halledersiniz.” diyen Ali Rıza Bey, eğitim usul ve esaslarına uygun dersin nasıl işlenmesi gerektiğini bir örnekle açıklamıştır. Hatta çocuğun yazı yazarken kamburlaşmasının onun vücut şeklini bozacağını, bunun için öğretmenlerin dikkatli ve ferasetli davranmasını da belirtilerek kapsamlı bir eğitim anlayışının gerekliliğini ifade etmiştir. (Yeşil Yuva,III, 1338, s.7)

Yeşil Yuva’nın dördüncü sayısında “Çocuklarımızın Edebiyatına Doğru” başlıklı yazıda çocuk edebiyatının geliştirilmesine yönelik tespit ve önerilere yer verilmiştir. Çocuk eğitiminde çocuğa yönelik edebiyat, bir tarih ve toplum bilincinin ürünü olup ülke kalkınması ve milletlerin gelişiminde önemli bir yere sahiptir.(Bumin, 1998, s.68) Henüz Türk çocuk edebiyatının gelişmediği 1920’lerin Türkiyesinde çocuklara yönelik eğitici, öğretici ve eğlenceli okuma ihtiyacının karşılanması bu makalede ele alınmıştır. Çocuklara göre hazırlanmış okuma parçalarının faydalı olabilmesi için Türk çocuk edebiyatının geliştirilmesinin gerekliliği üzerine yazılan makale, dönemin önemli bir sorununu gündeme getirmiştir. Yazıda, okul eğitiminde çocuk edebiyatı ve çocuk ruhiyatının önemli olduğu, çocuğu samimi konuşturan, daima kolay hareket ettiren bir eğitimin milletlerin geleceğinde büyük roller oynadığı, sağlam işler meydana getirebilmek için milli bir çocuk edebiyatının gerekliliği anlatılmaktadır. “Türk vatani, Türk çocuğu

gözümüzün içine bakarken biz daha ziyade uzak memleketlerden çevirilerle” okul kitaplarının hazırlandığı öz eleştirisini de yapan yazar, çocuğun söz vasıtasıyla alacağı telkin ve terbiyenin çocukluk ilmine uygun hazırlanmasının önemini açıklar. Bu özelliklere sahip eserlerin çocuğun düşünce, duygu, hareket ve ilgilerine olduğu kadar onun milli şuurunu tatmin ve tahrik edecek niteliklerde olması gerektiğini vurgular. Yazar, çocuklara kendi vatanının maddi ve manevi kıymetlerini okutmak ve söylemek; milli bünyesindeki fazilet, zevk ve insaniyet örneklerini göstermek ve tanıtmak için bu eserlerin önemli roller üstlendiğini belirtmektedir. Yazı, çocuklara uygun milli bir çocuk edebiyatının yaratılmasıyla halihazırda okuma derslerinde ihtiyaç duyulan eserlerin çocuğa sunulmasıyla onun gıdasının verileceği, okuma ve anlama zevki gelişen çocukların topluma fayda sağlayacağı bilgisiyle tamamlanmıştır. (Yeşil Yuva,IV, 1338, s.1-2)

Dönemin milli eğitiminde yaygın olarak uygulanan yatılı okullar konusunu da gündeme getiren dergi, “Leyli Mektepler” başlıklı bir yazıda yatılı okullar hakkında bilgi vermiştir. “Sivas maarif erkanından büyük tecrübeye malik büyük bir zat” denilerek takdim edilen Osman Nuri Bey’in yazısı; leyli mekteplerin kuruluş, teşkilat ve amacını anlatmaktadır. Yazıda yatılı okulların çocuklara kesintisiz, disiplinli ve nitelikli iyi bir eğitim ve terbiye vererek çocuk kadar onun ailesi ve toplumu da şekillendirebilecek nitelikleri olduğu belirtilmiştir. Yazar, farklı ortamlarda çeşitli nedenlerle bölünüp kesintiye uğrayabilen terbiye usulünün yatılı okullarda kesintisiz verilebildiğini, böylece ciddi bir terbiye alan kıymetli gençler yetiştirebileceğini ifade etmiştir. Bu okullarda yetişen çocukların, milletlerin gelişmesinde görev üstlenecek manevi ve hakiki hayatı idrak edebilen, sağlıklı ve mesut yaşamayı bilen, vicdani ve ahlaki görev ve sorumlulukları kazanmış, disiplinli ve programlı, hayat tecrübesine sahip bireyler olması sağlanacaktır. Bu terbiyeyi, Jan jack Rousseau’nun “çocuğa hayatın zaruretlerine karşı himaye etmeyi istemek ona elim ve mahrumiyetleri hissettirmemek için önünden bütün müşkülâtı kaldırmayı arzu etmek, onu hayatın bütün silah-ı muvaffakiyet ve tahmilinden tecrit etmek demek” olarak değerlendiren yazar, yatılı okullarda ahlak, disiplin, saygı ve dayanışma terbiyesinin nasıl verildiğini örneklerle anlatmıştır. Örneklerde ebeveyn, öğretmen ve toplumun çocuğun terbiyesi üzerindeki tutarsız/çelişkili etkilerinin çocukların halet-i ruhiye ve ahlakını olumsuz yönde etkilediği belirtilmiş, bu şekilde çocukların geleceklerinin karartıldığı ve böyle bir

bireyin topluma fayda sağlayamayacağı ortaya konularak daha ciddi ve terbiyevi bir ortam olan leyli mekteplerin tercih edilmesinin daha doğru olduğu belirtilmiştir. (Yeşil Yuva, VII, 1339, s.1-2)

Yeni Türkiye'nin eğitim davasında benimsediği ilke ve uygulamalar yani yeni eğitim anlayışı eskisinden farklı olup, bu durum okul binalarının yapılanmasına dahi yansımıştır. Dolayısıyla halkın bu yeni terbiye müesseseleri hakkında bilgilendirilmesi derginin önemseydiği konulardan biri olmuştur. Bu yönüyle Hasan Remzi Bey'in kaleme aldığı, "Lüzumlu Bir Teşrih" başlıklı yazı, yeni mektepleri tanıtır niteliktedir. Yazıda son zamanlarda yeni mektepler hakkında birtakım söylentiler olduğu belirtilerek bunları düzeltmek için yeni mekteplerin özellikleri hakkında detaylı bilgiler verilmesi gerekli görülmüştür. Yazıda, yeni mekteplerin terbiye ilminin ortaya koyduğu esaslarla eğitim verip öğrenci yetiştirdiği; eski mezar gibi tasarlanan karanlık, dar odalı eğitim binalarının aksine havadar, ışıklı ve geniş yeni mektep binalarının bahçeli, müzeli ve kütüphaneli olarak yapıldığı gibi detaylara girilmiştir. Yazıda bu okullarda çağın koşullarına uygun iyi bir eğitim alan gençlerin eğitim için yurt dışına gitmeye ihtiyaç duymayacağı, ülkenin cehaletle mücadelesinde bu okulların bireysel olduğu kadar toplumsal faydalar da sağlayacağı belirtilmiştir. (Yeşil Yuva, V, 1338, s.5)

Çocuklarını iyi yetiştiremeyen milletlerin medenilik iddiasında bulunması ve bunu başarması beklenemeyeceği için Türkiye yeni kurulduğu ilk yıllardan itibaren bütün kurumlarıyla beraber çocuk sorunlarına eğilmiş ve kapsamlı bir çocuk davası benimsemiştir. Ülkenin doğal olarak da Ardahan'ın ihtiyaç duyduğu ideal yurttaş yetiştirmek konusunda öğretmen ve okul kadar çocuk eğitiminin usul ve metotlarının da bilinmesini gerekli gören dergi, çocuklara kazandırılması gereken değerler hakkında bazı yazılara yer vermiştir. Bu yönüyle, derginin en uzun yazılarından biri olan ve "Çocukta Mesuliyet Fikri" başlıklı yazı dikkate değerdir. Sabri Cemil Bey tarafından kaleme alınan yazıda, çocukları iyi işlere sevk edecek ve özellikle kötü hareketlerden koruyacak nitelikler üzerinde durulmuştur. Çocukları iyi yetiştirmekte en emin duygunun mesuliyet olduğunu belirten yazar, kişi ve toplumların fazilet ve medeniyetlerinin bu suretle gelişeceğini örneklerle açıklamıştır. Yazının devamında sorumluluk duygusunun çocuklarda nasıl geliştirileceği ve önemi hakkında okuyucuya sade bir anlatımla bilgi verilmiştir. (Yeşil Yuva, VI, 1339, s.1-3) Çocuk eğitiminde ruhi ve bedeni

terbiyeye ilişkin bilgilerin bulunduğu Habib'in "Spor Kulüplerinin Başka Bir Faydası" başlıklı makalesi, beden terbiyesi ve sporun insanlar üzerindeki etkilerinden bahsetmektedir. Yazıda, ilk gençlik çağında spora alışılması, sporun kişinin fiziksel olduğu kadar ruhsal ve zihinsel gelişimine sağladığı faydalar ve sporun hayatın bir parçası olması gerektiği anlatılmıştır. (Yeşil Yuva,V, 1338, s.8)

Derginin eğitim ile ilgili olan diğer yazıları daha çok çocukların okuma ihtiyaçlarını giderecek eğitici, eğlenceli ve zevkli okuma parçalarından seçilerek hazırlanmıştır. Dergi kıraat sahifesi, mesele-i musahabe gibi sütunlarla çocuklara sunduğu, onlara uygun kısa okuma parçaları arasında anı, şiir, marş, hikaye gibi farklı edebi türlerde yazılar bulunmaktadır. Örneğin dördüncü sayıda Hafızürrahman Raşid'in "Yayla Yollarında", Kazım Karabekir'in "Küçük Süvari Marşı", M. Mithat'ın "Güneş, Hararet", Hikmet Ziya'nın "Esir Edirne'de", Mehmet Ali'nin "Çocukluk, Remzi Oğuz'un "Bir Dane", Hediye Ayhan'ın "Geleceğin Çiçekleri" ve Yeşil Yuva'nın "Neşr-i Maarife Delalet", Liva Haberleri bölümü bulunmaktadır. (Yeşil Yuva,IV, 1338, s.1) Yine 1 Kanunuevvel 338/1 Aralık 1922 cuma günü çıkan Yeşil Yuva'nın beşinci sayısında M. Hikmet'in "Saik Zevkler", Ali Rıza'nın "Fakir Çocuk", Mehmet Asım'ın "Tavuk", Ali'nin "Namuslunun İntikamı" başlıklı hikayeleri, Mehmet Ali'nin "Terbiyesiz Çocuk" ve Abdürrahimzade Ahmet Hamdi'nin "Sonbahar" şiirleri yayınlanmıştır. Yeşil Yuva'nın altıncı sayısı 1 Ocak 1923 pazartesi günü yayınlanan bu sayısında Ardahan İnas Numune Mektebinden Zerrin'in "Fakir Çocuk", Ahmet Tevfik'in "Çiçek" Yazıları N.A'nın "Kuzu" şiiri ve Ardahan'dan çeşitli haberler ve şark cephesi irfan hayatına ait iki de fotoğraf bulunmaktadır. Derginin yedinci sayısında Hasan Fahri'nin "Kıskanç Çocuk-Büyük Kalpli Ana", H. H. "Sıhhat Zenginlikten Kıymetlidir" yazıları, İbrahim Alâeddin'in "Çiftçiler" ve Kemal Süreyya'nın "Ah Kuzum" şiirleri bulunmaktadır. (Yeşil Yuva,VII, 1339, s.1) İç kapakta yer alan kısa haberlerde Ardahan'daki maarif, sıhhiye, bütçe, tayin, teşekküre yer verilmiştir. Derginin hemen her nüshasında yer alan bu yazılarda edebi unsurların kullanılarak çocuk eğitimi vurgusunun yapıldığı, çocukların okuma ihtiyaçlarını karşılayacak yazılara yer verildiği hatta haberlerin de eğitim ile ilgili olduğu görülmektedir.

3- Yeşil Yuva’da Eğitim İle İlgili Haberler

Dergi, toplumsal bir mesele olarak terbiye ve eğitim işlerini önemseydiği için gerek Ardahan’da gerekse ülke genelinde konuyla ilgili haberleri okuyucusuna ulaştırma gayretindedir. Bu haberler arasında Ardahan’daki okullar, cemiyetler, yapılan etkinlikler, bağış, tayin, tören ve toplantı gibi konular görülmektedir.

Dergide Ardahan’daki eğitim işleri arasında öne çıkan haberlerin başında okullar meselesi gelmektedir. Haberlerde Ardahan’daki okulların durumu, ihtiyaçları, öğretmenleri gibi konuların yanında açılması gerekli okullara ilişkin taleplere de yer verilmiştir. Bu yönüyle Ardahan’daki 16 Eylül 1922’de resmi açılışı yapılan İnas (kız) mektebi örnek verilebilir. Bu okula dair gelişmeler takip edildiğinde; İnas mektebinin Mutasarrıf Talat, Havalı Kumandanı Reşad Beyefendilerle, Tedrisat-ı İptidai azaları, mülki ve askeri memurların ve öğrencilerin katıldığı bir törenle açıldığı bilgisinin öncelikle sunulduğu görülmektedir. Dergide, “Kız çocuklarının tahsil ve terbiyesine ehemmiyet verilmesi her müterakki memleketçe her şeyden daha lüzumlu ve kati olarak kabul edilmiştir. Müteşebbis ve müessesleri tebrik ederiz.” denilerek kızların eğitiminin önemi belirtilmiştir. Başka bir haberde İnas Mektebi’nin Baş Muallimliğine Bayezid Muallimelerinden Seher Hanım’ın, İkinci Muallimliğine Artvin Kız Numune Mektebi Muallimlerinden Münire Hanım’ın tayin edildiği bilgisi verilmiştir. (Yeşil Yuva,IV, 1338, s.9) Sonraki sayılarda verilen haberlerden İnas Mektebi’nin eksikliklerinin giderilmesi için Şark Cephesi Kumandanlığından gönderilen tahtalarla okul binasının tamiratına başlandığı ve bu işlerin yürütülmesi için Tedrisat-ı İptidaiye Meclisince bir komisyon kurulduğu anlaşılmaktadır. (Yeşil Yuva, V, 1338, s.9)

Dergi, eğitimle ilgili önemli konular arasında gördüğü bazı kurum ve şahısların çalışmalarını da takip etmiştir. Örneğin illerde eğitim ile ilgili işleri yürütmek üzere kurulan birimlerden biri olan Ardahan Tedrisat-ı İptidaiye Meclisi’nin çalışmaları haberler kısmında okuyucuyla paylaşılmıştır. Dergide, Ardahan’ın anavatana yeni katılan ve yıllardır eğitimden mahrum kalan bir yurt köşesi olarak yükselmesi için eğitim alanında ilk ve kuvvetli adımlar atılmasının önemi anlatılmıştır. Bu yüzden meclis üyelerinin faal insanlardan seçilerek oluşturulduğu ve başarıyla çalışacaklarına olan inanç dile getirilmiştir. (Yeşil Yuva, IV, 1338, s.9) Aynı zamanda Ardahan’da İl

Maarif Müdürlüğü'nden Tedrisat-ı İptidaiye Müfettişliği tarafından oluşturulan bütçede eğitimin güçlendirilebilmesi için bir takım isteklerde bulunulmuştur. Bu istekler arasında; bir müfettiş, bir katip, hademe ve gerekli miktarda kırtasiye malzemesinin verilmesi, il merkezinde bir zukur (erkek) ve bir inas (kız) numune mektebi ve ilçelerde birer muallimli ve hademeli kız ve erkek mekteplerinin (toplam 23 okul) açılması talep edilmiştir. Kurulması istenilen yirmi üç okuldaki inşaat, tamirat, mahrukat, levazımat için de yeterli miktarda tahsisat ayrılması teklif edilmiştir. İstekler arasında merkezdeki numune mektebinde kapsamlı bir kütüphane kurulması, iki inas mektebinde birer singer dikiş makineli oda yapılması ihtiyacı da belirtilmiş, son olarak maarif işleriyle uğraşacak bir muhasebe baş katibi ve bir odacı görevlendirilmesi talep edilmiştir. (Yeşil Yuva, VII, 1339, s.5)

Eğitim ve milli terbiye işlerinin sadece okullarda verilmesinin yeterli olmadığı bilinciyle hareket eden Ardahan'ın aydın yöneticileri Ardahan'da gece dersleri başlatmışlardır. O dönem bölgede gece dersleri yaygın uygulanan bir eğitim uygulamasıydı. Bölgedeki en önemli yayın organı olan ve Sarıkamış'ta yayınlanan Varlık gazetesinde okuma-yazma başta olmak üzere halka ve memurlara gece dersleri açıldığı ve 1921'den itibaren başarılı sonuçlar alındığı bilinmektedir. (Ertem, 2013) Yeşil Yuva'nın bu çalışmaları örnek aldığı düşünülebilir. Haberlerden Mutasarrıf Talat Beyefendinin girişimleriyle Numune Mektebinde 1 Aralık gecesinden itibaren herkesin başvurusuna açık olan, altı aylık gece dersleri planlandığı (Yeşil Yuva, V, 1338, s.9) ve bu derslerin hayata geçirildiği anlaşılmaktadır. (Yeşil Yuva, VI, 1339, s.5) Yine Hakim Mehmet Ali Bey tarafından haftada üç gece olmak üzere memur ve katiplere verilen hukuk derslerinin de devam ettiği bilinmektedir. (Yeşil Yuva, V, 1338, s.9)

Ülkede ve Ardahan'da çeşitli meslek alanlarında ihtiyaç duyulan işgücünün kısa sürede yetiştirilmesi için okulların dışında, belirli sürelerle eğitim veren mesleki kursların açılması konusu da derginin gündeminde. O dönem bölgede Şark Cephesi Kumandanı Kazım Karabekir Paşa öncülüğünde Erzurum, Kars, Sarıkamış ve Iğdır'da açılan kursların ² (Köstüklü, 2001, s.173-174) Ardahan'da örnek alınarak hayata geçirildiği

---

² Kazım Karabekir Paşa tarafından 1921 başlarında açılan kurslar dönemin ihtiyacı olan vasıflı elemanları yetiştirmede başarılı bir program uygulamasıdır. Bu kurslar arasında şimendifer, dişçilik, tayyarecilik, elektrikçilik, matbaacılık, ebelik, foto ve sinema, sıhhiye ve baytariye, ziraat, dikiş kurslarında yüzlerce öğrenci yetiştirilmiştir. Nuri Köstüklü, *Kazım Karabekir ve Eğitim*, Çizgi Kitabevi, Konya, 2001, s.173-174

görülmektedir. Ardahan'daki bu kursların birçok ihtiyacının kolordu tarafından karşılandığı bilinmektedir. Bu kurslar arasında Ardahan'da hayati ve uzun süreli bir soruna dönüşen ebe ihtiyacı da bu şekilde karşılanabilmiştir. Dergide “Kabile” başlıklı yazıda Ardahan'da kadın ebe ihtiyacının giderilmesi için uzun süre çaba gösterildiği anlaşılmaktadır. (Yeşil Yuva, V, 1338, s.5) Doğuda eğitimsiz ebelerin sebep olduğu ölümler, bilgisizlik ve gıdasızlık gibi sebeplerle oluşan bebek ölümlerinin fazlalığı üzerine Erzurum'da bir ebelik kursu açılmış, çevre il ve ilçelerden toplanılan ebelere burada kurs verilmişti. Ancak bölgede ebe ihtiyacının yoğun hissedilmesi üzerine Kazım Karabekir Paşa'nın Sarıkamış'ta açtığı mekteplerde ebelik kursu düzenlenerek çok sayıda kişi yetiştirilmiştir.(Varlık, 1922, s.19; Karabekir, 1995, s.91) Ayrıca Dergide, Ardahan'da ebesizlikten dolayı yaşanan olumsuzluklar üzerine Sıhhiye Müdürü Tahir Bey'in sıhhiye bütçesinden ayrılan tahsisatla bir ebe görevlendirdiği (Yeşil Yuva, VII, 1339, s.5) bilgisi sevinçli bir haber olarak aktarılmaktadır.

Ebe ihtiyacı kadar farklı mesleki birikim ve deneyime sahip elemana da ihtiyaç olan Ardahan'da çeşitli meslek kurslarının düzenlenmesi gereği haberlerde yer verilmiştir. Bu haberler, düşman işgalinden yeni kurtarılan Ardahan'da Rum, Gürcü ve Ermenilerin yaptığı yağma, talan ve kıyımından kurtarılan çok sayıda çocuğu himaye eden Kazım Karabekir Paşa tarafından kurulan çocuklar ordusu teşkilatının etkileri Ardahan'da da görülmektedir. Özellikle dergide çocukları himaye teşkilatına ilişkin bilgilerden ve Ardahan'daki 13. Çocuk alayının varlığından bu etkiler anlaşılabilir. Bilindiği üzere 1921'de doğunun işgalden kurtarılan illerinde Kazım Karabekir Paşa, yetim çocukları kolordunun himayesine alarak ölümün pençesinden aldığı bu çocukların eğitimini sağlamış ve onları meslek sahibi yapmıştır. Bu çocuklar arasında Ardahan'da kimsesiz kalan yedi çocuğun Sarıkamış'ta cephe mektebine gönderilerek himaye ve eğitimlerinin temin edildiği bilinmektedir. (Yeşil Yuva, IV, 1338, s.9) Kolordunun desteğiyle bu okullarda iyi bir eğitim alan ve terzilik, ayakkabıcılık, inşaatçılık, sinemacılık gibi meslekleri öğrenen çocuklar alaylar şeklinde gruplandırılmıştı. Bunlardan biri olan 13. Alay Ardahan maarif mektebi olarak Ağustos 1922'de faaliyetlerine başlamış, milli birlik ve beraberliğin kuvvetlendirilmesi yolunda eğitim ve sosyo-kültürel çalışmalar yapmışlardı.(Köstüklü, 2001, s.229.231) 13. Alayın Kazım Karabekir Paşa'nın Ardahan'ı ziyareti sırasında gerçekleştirilen tören ve etkinliklerde rol aldığı anlaşılmaktadır. (Yeşil Yuva, III, 1338, s.7)

İşgalden yeni kurtarılmış Ardahan'da önemli ihtiyaçlardan biri de yetim ve kimsesiz çocuklar meselesiydi. Toplumsal boyutuyla şehitlerin emaneti olan bu çocukların himayesi, Ardahanlıları meşgul eden önemli meseleler arasındaydı. Bu konu, Ardahan'da yetim ve kimsesizler için bir Cemiyetin kurulacağı müjdesiyle verilen dergi haberinde görülmektedir. (Yeşil Yuva, IV, 1338, s.9) Zaten 30 Haziran 1921'de Ankara'da kurulan Türkiye Himaye-i Etfal Cemiyeti hızla bütün il ve ilçelerde şube açarak ülkenin benimsediği çocuk davasında öncü bir rol üstlenmeye ve kapsamlı bir çocuk koruma hizmeti sunmaya başlamıştı. Bu cemiyetin şubeleri Ardahan ve Çıldır'da da açılmıştır. Belgelerden Türkiye Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin Artvin, Kars, Ardahan ve Çıldır şubelerinin 1926 öncesinde kurularak faaliyet gösterdiği anlaşılmaktadır. (Sarıkaya, 2011, s.67) Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin yetim çocuklara yardım toplamak üzere Numune Mektebinde halkın katılımıyla bir müsamere ve at koşusu düzenlediği, elde edilen gelirin ve ayrıca kurban derileri gelirin de cemiyete bağışlandığı haber edilmektedir. (Yeşil Yuva, VI, 1338, s.1) Haberin detaylarında 1922 yılı Eylül başlarında verilen müsamereden 630 kuruş ve 6 Aralık'ta verilen müsamereden 28.000 kuruş toplandığı ve Cemiyetin Heyet-i İdare seçiminin yapıldığı belirtilmektedir. Bu bilgilerden hareketle Türkiye Himaye-i Etfal Cemiyeti Ardahan Şubesi'nin 1922'de açıldığı düşünülebilir. Yine haberde söz edilen Himaye-i Etfal Cemiyetinin idare heyeti seçim usulü, cemiyetin şubelerindeki teşkilatlanma esas ve uygulamalarına tamamen benzerlik göstermektedir. Öyleki Türkiye Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin şubelerindeki idare heyeti, bölgenin ileri gelen kişilerinden genellikle resmi şahsiyetleri arasından seçimle belirlenmekteydi ve Cemiyetin etkinlikleri arasında yarış ve müsamere düzenleme önemli bir yer tutmaktaydı. (Sarıkaya, 2011, s.68) Ardahan'da yetim ve kimsesiz çocukları himaye etmek için çare arayan kişilerce kurulan Himaye-i Etfal Cemiyeti Ardahan şubesinin idare heyeti derginin 1 Ocak 1923 nüshasında yayınlanmıştır. Buna göre; Cemiyetin İdare Heyeti'nin Reisi Mutasarrıf Talat Bey, yardımcısı Alay Kumandanı Kaymakam Firuz Bey, Muhasipliğe Muhasebeci Remzi Bey, Veznedarlığa Şube Müdürü Tahir Bey, Katib-i Umumiliğe ise Tahrirat Müdürü Behçet Bey seçilmişlerdir. Cemiyetin Teşebbüs ve İrşat heyetinin başkanlığına Kadı Ahmet Galip Efendi, Müddei-i Umumiliğine Mesut Bey, Bidayet Hakimi Mehmet Ali Bey, Jandarmanın Kumandanı Behlül Bey ve Tedrisat-ı İptidaiye Müfettişi Ali Rıza Beyler seçilmişlerdir. Dergi, yarının büyük evlatları olacak

bu günün yavrularını sefaletten kurtarmak ve fenle donatmak için çalışan cemiyete başarılar dilemiştir. (Yeşil Yuva, VI, 1339, s.1)

Yetim ve kimsesiz çocuklar yararına yapılan etkinlikleri yakından takip eden derginin haberlerine göre Ardahan'da sünnet törenleri başta olmak üzere birçok sosyal etkinlik düzenlenerek yardımlar toplandığı görülmektedir. Örneğin Şark Cephesi Kumandanlığının katkılarıyla Mutasarrıf Talat, Havalı Kumandanı Rafet ve Tahrirat Müdürü Behçet Beyin yardımlarıyla Ardahan'da bir Hitan Cemiyeti (sünnet ettirme) oluşturulmuştur. Hitan Cemiyeti'nin 7 Eylül 1922'de Dokuzuncu Kolordudan gönderilen operatör Abdurrahman Bey tarafından askeri hastanede yaptığı sünnet töreni oldukça kapsamlı etkinliklerle gerçekleştirilmiştir. Buna göre sünnet ettirilen yüzden fazla yetime Çocukları Himaye Cemiyeti tarafından hazırlanan çay ve şeker sunulmuş ve sevindirilmiş ve bir haftalık iaşeleri askerler tarafından sağlanmıştır. Merkezden altmış dört çevreden ise yüz küsur çocuğun sünnetinin yanında bir memurun bağışladığı elbiseler de çocuklara hediye edilmiştir. (Yeşil Yuva, IV, 1338, s.9)

Yeni Türkiye'nin ideal yeni yurttaşının yetiştirilmesinde okul gibi resmi kurumların dışında halkın tümünün dahil edildiği kitlesel eğitimler de önemli görülmektedir. Kurtuluş Savaşı'ndan hemen sonra bütün yurt büyük bir okula dönüştürülerek ortak bir milli terbiyenin kazandırılması için halk eğitim çalışmaları başlatılmıştır. Böylece bir milletin birlik ve beraberliğini sağlayacak, ulusal bilinç, toplumsal dayanışma, milli ahlak ve kültürün ortak değerlerinin oluşturulup benimsenmesinde halkın tamamının katıldığı etkinlikler hayata geçirilmeye başlanmıştır. Bu bağlamda toplumun tüm kesimlerinin katılabildiği spor müsabakaları, sünnet, güreş, müsamere, sergi, tiyatro, balo, resmi bayramlar ve yardım kampanyaları gibi etkinlikler toplumu kaynaştıran, dayanışma ruhunu güçlendiren ve milli terbiyenin kazanıldığı buluşma noktaları haline gelmiştir. Bu yönüyle dergide, halk eğitimi konusunda birçok örneğin oldukça erken bir dönemde Ardahan'da hayata geçirildiği görülmektedir. Bunlardan biri yıllardır yapılamayan at yarışları ve milli sporların yeniden düzenlenmesidir. Etkinliklere ilçelerden hatta köylerden gelerek katılan çok sayıda insanın bu yarışları büyük bir sevinç ve ilgiyle takip ettiği haberlerden anlaşılmaktadır. Halk eğitiminin bir parçası olarak değerlendirilebilecek at yarışları, koşu, güreş gibi oyunlar halkın yıllardır özlediği, eğlendiği ve kendini ifade edebildiği bir ortam

yaratmıştır. Daha önceleri Kars'ta yapılan bu etkinliklerin Ardahan'da da yapılmaya başlaması dergide büyük bir memnuniyetle okuyucuya duyurulurken etkinlikler de yakından takip edilmiştir. (Yeşil Yuva,III, 1338, s.7) Dergide, Kars'taki yaya koşu, atlı koşu, yerli hayvanlara dair yarışların çeşitli şartlar taşıdığı ve ikramiyeli olduğu belirtilerek, bilgilendirme yapılırken yarışlara Ardahan'dan katılanlar hakkında bilgi de verilmiştir. (Varlık, 1922, s.56) Örneğin Kazım Karabekir Paşa'nın himayesinde gerçekleştirilen Kars'taki yarışlar hem çeşitliydi hem de halkın yoğun ilgisini çekmekteydi. Yeşil Yuva'nın haberlerinden Kars'ta ilkbaharda yapılan bu etkinliklere Ardahan'dan da katılım olduğu, yarışlarda dereceye girenler arasında Ardahanlı Ağa Ali Bey'in malının ikincilik kazandığı görülmektedir. (Varlık, 1922, s.62)

Yeşil Yuva'nın haberlerinde artık Ardahan'da da yapılan at yarışlarına ilişkin çeşitli bilgiler bulunmaktadır. Bu haberlerden biri Ardahan'da 1922 yazında Kazım Karabekir Paşa'nın şerefine düzenlenen ve halkın yoğun katılımıyla şenliğe dönüşen tarihi bir yarıştır. Halk üzerindeki etkisi büyük olan bu hadise, Kazım Karabekir Paşa'nın 9 Ağustos 1922'de Kars-Ardahan-Artvin-Hopa mıntıkasını teftişe çıktığı (Karabekir, 1995, s.17) döneme denk getirilmiştir. Kazım Karabekir Paşa şerefine düzenlenen etkinlikler bir yarış olmaktan çok kendilerini düşmandan kurtaran kahramana gösterilen minnet ve vefanın ifadesi olan bir karşılama töreniydi. Aynı zamanda dergide ifade edildiği gibi “Türlü sebeplerle bize unutturulan bu ehemmiyetli yarış, hem milli oyundur, binaenaleyh terbiye-i milliye namına halkımız için şüphesiz mukadderdir.” (Yeşil Yuva,III, 1338, s.7) Uzun yılların mahrumiyetiyle böyle bir milli heyecana duyulan özlemin yansımasıydı. Dergideki haberde “...senelerden beri mahrum kaldıkları bu milli oyunu görmek için heyecanla katılan halkın” durumu anlatılarak koşu hakkında detaylara girilmiştir. Bu detaylarda atlı koşu ve muhtelif oyunların düzenlendiği, yarışmada birinciliği süvari yüzbaşlarından Zeki Bey'in kazandığı, Mutasarrıf Talat Bey'in konuşmasına Kazım Karabekir Paşa'nın karşılık verdiği bilgisi bulunmaktadır. Haber, “kendilerini esaretten kurtaran muhterem paşalarını aralarında görmekle duydukları hissi bahtıyarı dolayısıyla büyük memnuniyet yaşadıkları” ifade edilerek tamamlanmıştır. (Yeşil Yuva, III, 1338, s.7) Ayrıca Ardahan'daki bu tarihi hadise ve yapılan etkinlikler bölgenin en önemli gazetesi olan Varlık'ta “Ardahan Yarışları” başlığı ile ele alınmıştır. Ardahan'daki çocuklar ordusunun 13. Alayının

Kazım Karabekir Paşa'nın Ardahan'a gelmesi töreninde bulunduğu, yarışlarda bayrak, çuval, at yarışı ve ayrıca otuz atın katıldığı yerli atların koşusu Ardahan ovasında tertip edildiği görülmektedir. Haberde çocukların törende Çocuk Ordusu Marşı ve İstiklal Marşı'nın büyük bir kalabalık ile okuduğu ve cirit oynandığı belirtilmiştir. (Varlık, 1922, s.73)

Atlı yarışların halkın yoğun ilgisini çekmesinde Ardahan ve çevresinin hayvancılık için uygun özelliklere sahip olmasının etkisi olabilir. Öyleki Ardahan'da at yetiştirilmesi başta olmak üzere büyük baş hayvancılık ve yerli hayvan ırkının geliştirilmesi meselesi ilerleyen yıllarda Ardahan'a farklı bir yer kazandırmıştır.³ Ancak daha o dönemde yarışmalarda sadece kazananlar ilan edilmemiş aynı zamanda atlı sporların geliştirilmesi, at yetiştirme önemi ve halkın at yetiştirme konusunda bilgilendirilmesi de yapılmıştır. (Yeşil Yuva, III, 1338, s.7) Dergide bu yarışmalar üzerinden halka hayvan yetiştiriciliğine ilişkin verilen fenni bilgi, bölgenin temel geçim kaynağı olan hayvancılığa dair önemli bir ihtiyacı karşılama gayesi taşımaktadır. Yine Ardahan'da halkın yeşil alan ve açık havadan yararlanması için kır gezilerinin tertip edildiği de bilinmektedir. (Varlık, 1923, s.134)

Halk eğitiminin bir parçası olarak değerlendirilebilecek bu yarışlardan başka müsamereler de derginin en çok üzerinde durduğu konular arasındadır. Toplumun dayanışmacı ruhunu geliştiren müsamereler genellikle yetimlere veya muhtaç mektep çocuklarına yardım toplamak için tercih edilmiştir. Örneğin Ardahan'daki zükur ve inas numune mekteplerindeki yavrular için elbise, ayakkabı ve sair ihtiyaçlarını karşılamak için 6 Aralık 1922'de öğleden sonra hanımlara gecesinde de beylere bir müsamere düzenlemiştir. Müsamerenin yanında iki perdelik temaşa, terbiye-i bedeniye monoluğu sunulmuş ve halkın beğenisini kazanmıştır. Sonrasında Baytar Müfettişi Recep Bey'in hazırladığı Gazi Başkumandanımız Mustafa Kemal Paşa Hazretlerinin fotoğrafları müzayedeye çıkarılmış ve yüz seksen dokuz liraya satılmıştır. (Yeşil Yuva, V, 1338, s.2) Yine yetim çocuklar için Himaye-i Etfal Cemiyetince bir müsamere düzenlenmiş ve elde edilen gelir cemiyete bağışlanmıştır. (Yeşil Yuva, VI, 1339, s.1)

³ Ardahan bölgesindeki büyük baş hayvan ve at ırkları birçok özelliği ile yerli ırkın ıslahı ve damızlık yetiştirilmesinde kullanılmıştır. Konuyla ilgili Doğuş dergisinde yer alan bilgede; yapılan zeotekni çalışmalarıyla hükümetin on bir vilayetinin sığır ırkının Göle ve Çıldır ırkıyla ıslah etmeyi programına koyduğu ve buralardan birçok boğanın illere damızlık olarak dağıtıldığı belirtilmektedir. Bu şekilde Çıldır ve Göle'deki köylerde damızlık ıslahında kullanılmak üzere yerli ırk yetiştirme çalışmaları, 1928'den itibaren devam eden hayvan sergilerinin büyük rağbet görmesi ve halkın hayvancılık bilgisinin artmasıyla burada hayvan ırkları Avrupa hayvan ırklarının avarına ulaşmıştır. Kemal, "Şarkın Müstesna Göle, Çıldır Sığırırkı", *Doğuş*, S.VI, Nisan 1934, Kars, s.5

Dergi hemen hemen her sayısında neşr-i maarife dalalet konusunu gündeme getirerek eğitimde sosyal dayanışmayı geliştirmeye çalışmıştır. Her sayıda yer alan ve yaptıkları iş ve desteklerinden dolayı teşekkür edilen kişi ve kurumlar, toplumsal dayanışmada rol model olarak topluma sunulmuşlardır. Çok küçükte olsa gösterilen her türlü desteği ve yardımı büyük bir minnet ve saygı ile okuyucuya ileten dergi teşekkür ettiği kişi ve işleri örnek göstererek milletin kendi ile gurur duymasını, birbirine güvenmesini ve daha büyük başarılar için cesaret kazanmasını sağlayabilmek gayretindedir. Aynı zamanda dergi, çocuklara bu fedakar, cesur ve çalışkan kişileri ve başarı hikayelerini ileterek onların millet olma şuurunu anlayabilmelerini sağlamak niyetindedir. Bu bağlamda bütün yokluklara rağmen maarife gösterilen toplumsal desteği övgü ile sayfalarına taşıyan dergi, okuyucuların gösterdiği samimi ilgi ve alakaya teşekkür etmektedir. Dergide "...bilhassa yavrulara kara yılların öldürmek istediği bu olgun diyara verilen bir zerre-i hayat halas ve saadet günlerine en sarsılmasız bir temeldir. Oraların kazandığı o mukaddes cihana yavrularda sizin gibi gençlerin dolgun mefkûrelerine sarılarak elbette girecektir" denilerek verilen desteğin etkileri şükranla ifade edilmiştir. (Yeşil Yuva, IV, 1338, s.9) Benzer duygularla Trabzon'un faziletkar gençlerine, dergiye manzum parçalar ve şiirler gönderenlere teşekkür edilmiştir. (Yeşil Yuva, V, 1338, s.9) Dergi "kırk seneden beri kara bir taassubun tesiriyle, zulmetmek cehaletinde bırakılan halkın..." mekteplerin açılmasından duyduğu memnuniyeti ve sayıları her geçen gün artan öğrencileri sevinçle haber yapmıştır. Ayrıca 20 Ekim'de nahiye merkezi Sarzep'de (Sulakyurt) bir mektebin resmi açılışının yapılacağı haberinde okula yardım ve desteği olanlara teşekkür edilmiştir. Yine maarifin kutsiyet ve ulviyetinden bahseden Ali Rıza Bey'e de konuşmasından ötürü şükran sunulmuştur. (Yeşil Yuva, 1338, s.2) Dergi kişi ve kurumların yaptığı bağış ve hediyeleri takdirle ilan ederken detaylara da girmiştir. Örneğin Göle Jandarma Bölüğü Kumandanı Firuz Beyin, Tedrisat-ı İptidaiye Müfettişliği Dairesine gayet zarif bir dosya dolabı hediye etmesi "Mühim Bir Teberru" başlığı yayınlanmıştır. (Yeşil Yuva, VI, 1339, s.1) Genel olarak derginin son sayfalarında eğitime katkısı olan ve dergiye destek veren kişilere teşekkür edilmiştir. Bunlar arasında Ardahan Mutasarrıfı Talat, Kars Mutasarrıfı Ali Rıza, Şark Cephesi Erkan-ı Harbiye Reisi Seyfeddin, Şavşat Kaymakamı Abdulvahap, Borçka Kaymakamı Sabri, Ardahan Tahrirat Müdürü Behçet, Kars Tahrirat Müdürü Ahmet, Artvin Merkez

Nahiyesi Müdürü Arslan Beyler sayılabilir. (Yeşil Yuva, III, 1338, s.8)

4- Yeşil Yuva’da Yayınlanan ve Eğitimle Dolaylı İlgisi Olan Haberler

Dergide çocuklara yönelik eğitici ve eğlenceli okuma parçaları öne çıkmakla birlikte çocukları ilgilendiren konularda güncel bilgiler verildiği ve yarışmalar düzenlendiği de görülmektedir. Örneğin henüz yeni hazırlanmış olan “Çocuklar Ordusu Marşı” Yeşil Yuva’da yayınlanmıştır. (Yeşil Yuva, III, 1338, s.3) Bu marş yetimler babası olarak bilinen Şark Cephesi Kumandanı Kazım Karabekir Paşa’nın evlatları için tertip ettirdiği marşlardan biridir. Sarıkamış’taki okullara ve öğrencilerine dair fotoğraf, haber ve marşları yayımlayan dergi, ülkede eğitimle ilgili yenilikleri de gündemine almıştır. Örneğin haberlerin birinde okullarda verilecek diplomalara ilişkin detaylı açıklamalar yer almaktadır. Buna göre yeni mektep tasdiknameleri olarak Maarif Vekaleti’nin kız ve erkek okullarındaki mezunlar için hazırladığı diplomalar şu şekilde tanıtılmıştır. “İlki 338-339/1923 senesinde verilecek olan diplomalarda erkekler için kırmızı kızlar için yeşil zemin üzerine tabedilmiş şualı bir yıldız içerisinde “Türkiye” ay içerisinde Büyük Millet Meclisi Hükümeti ibaresi ve bu şeklin altında “Umuru Maarif Vekaleti” yazısı bulunacaktır”. (Yeşil Yuva, VII, 1339, s.5)

Çocukların eğlenceli bir eğitimle hayata hazırlanmasında yarışmalar önemlidir. Bu bağlamda Yeşil Yuva çocuklar için bilmeceler hazırlamış ve sonraki nüshada bu bilmecelerin cevaplarını vermiştir. Derginin arka kapağında kazananların ilan edildiği bilmece yarışmaları kadar Küçüklere bir müsabaka başlığı ile duyurulan yarışmalar da vardır. Bunlardan birinde çocuklara “Ne Olmak İstiyorsunuz? Bundan maksadınız nedir?” Sorusu sorularak verilen cevabın on beş satırı geçmeyecek şekilde hazırlanması; ilk üçü kazananların yazılarının yayınlanacağı ve kendilerine mükâfaten beşer tane çok süslü resim verileceği duyurulmuştur. (Yeşil Yuva, III, 1338, s.7)

Dergi çocuk terbiyesine yönelik ülke genelindeki gelişmeleri de okuyucuya ulaştırmaya çalışmıştır. Örneğin Bolu’da öğrencilere eğitsel film gösterilmesi için mekteplere alınan sinema makinesiyle ilgili bilgi verilmiş, (Yeşil Yuva, VI, 1338, s.5) yine Trabzon’da genç ve mukadder kalemlerin çıkardığı Sevimli Mecmua çocuk ruhunu anlamak isteyenlere tavsiye edilmiştir.

Yeşil Yuva dergisinde çocuk eğitimi üzerine yoğun bilgi bulunmasına rağmen eğitimin dışında bazı farklı konulara, özellikle haberler bölümünde yer verildiği görülmektedir. Bu haberler sosyal yardımlaşma, Ardahan ve Ardahanlıların sorun ve ihtiyaçları, çevre illerdeki bazı gelişmelere ilişkindir. Örneğin milli meselelere duyarlı olan Ardahanlıların tayyare alınması ve zafer abidesinin yapımında kullanılmak üzere yaptığı bağışlar dergide takip edilen bu türden konulardandır. Bu yönüyle, dergide “Hayırhane Bir Teşebbüs” olarak ifade edilen Ardahan'daki önemli bir sosyal yardım kampanyası haberine göre; Türk ordusuna hediye edilmek üzere bir tayyare alınmasına girişen Ardahanlılar Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti ile iletişime geçerek önemli bir miktar aynı ve nakdi yardım toplamışlardı. Zor şartlara rağmen söz konusu ordu ve vatan olunca elindeki paylaşılmaktan çekinmeyen Ardahanlılar bir ay içinde (Oltu'da dokuz yüz, Göle'de altı yüz on iki lira ve Çıldır'da 100 koyun) aynı ve nakti bağışta bulunmuşlardı. (Yeşil Yuva, IV, 1338, s.9)

Ardahanlıların benzer bir başka bağışı da Ankara'daki Zafer Abidesi içindir. Dergide “Yeşil Yuva'nın Naçiz Bir Hediyesi” başlıklı haberinde Ankara'da yapılacak olan Gazi Paşa'nın abidesi için mecmuanın bin beş yüz kuruş bağışladığı belirtilmiştir. Yazıda “şanlı bir zaferle neticelenen mücadele-i milliye'nin kahraman-ı hakikisini abidelerle teyit etmeyi hayırlı bir teşebbüs olduğu” belirtilerek duyulan minnet ve vefa ifade edilmiştir. (Yeşil Yuva, VII, 1339, s.4) Yine Ardahan'a gelen misafirler için kullanılmak üzere bir misafirhane tesisi girişimi ve bu konuda Mutasarrıf Talat ve Havali Kumandanı Rafet Beyefendilerin bir bina, karyola ve mobilya gibi eşyaları temin etmeleri haberi mutlulukla paylaşılmıştır. (Yeşil Yuva, IV, 1338, s.9)

Dergi Ardahan'daki bazı sorunları da gündeme getirerek çözümler aramaya çalışmakta ve önemli bir sosyal sorumluluk örneği göstermektedir. Örneğin ilçelerde kurulması gerekli olan adliye teşkilatı ihtiyacı haber yapılmıştır. Haberde Göle, Çıldır, Posof kazalarında adliye teşkilatının kurulmadığı bu yüzden adli konularda Kars'a kadar gidilmesinin özellikle kışın zorluklar yarattığı belirtilerek bir an evvel ilçelerde de adliye teşkilatının kurulması talep edilmiştir. (Yeşil Yuva, V, 1338, s.2) Yine haberlerden biri, Ardahan'ın sıhhi ihtiyaçlarından olan ve uzun zamandır kurulmasına çalışılan eczane ile ilgilidir. Haberde ilde sadece bir askeri eczanenin bulunduğu, müracaat ve girişimlerine rağmen yeni bir eczanenin uzun zamandır

kurulamadığı ancak şimdilerde halkın yaşadığı bu mağduriyeti çözmek üzere meclis-i idare heyetinin tahsisat ayırdığı ve Sıhhiye Müdürü Talat Bey'in de girişimlere başladığı duyurulmuştur. Böylece dergi “Şayanı Şükran Hisler” başlığı ile meclis-i idare azalarını çalışmalarından dolayı kutlamış, memleketin irfan aleminde hakiki inkılaplar yapan kişiler olarak takdir etmiş ve “henüz anavatana ilhak eden Ardahan'da ilk defa kurulan irfan hayatı ile vazedilen sair esasatı tarihçe-i liva sayfalarına şükranla kaydedecektir” sözleriyle tarihi rol oynadıklarından söz edilmiştir. (Yeşil Yuva, VII, 1339, s.5) Ardahan'a ilişkin “Şuun-u Liva” kısmındaki haberlerin birinde ise Mutasarrıf Talat Bey ve Jandarma Kumandanı Hasan Bey'in Oltu ve Göle'yi teftiş ettiği, buralarda köylere uğradıkları ve halk ile görüştikleri, gittikleri yerlerde hürmet ve sevgi ile karşılandıkları belirtilmiştir. (Yeşil Yuva, V, 1338, s.1)

Yeşil Yuva'da yer alan haberler sadece Ardahan ile ilgili olmayıp ilçeler ve çevre iller hatta ülkenin herhangi bir yerinden de olabilmektedir. Örneğin Dergide “Kars Haberleri” başlıklı bölümde Nahiye Teşkilatı Kanununa göre yapılması gereken seçimlerin Ali Rıza Bey'in ciddi ve esaslı çalışmalarıyla yeniden yapıldığı ve Teşkilat-ı Esasiye Kanununun her yerde uygulanmasıyla yeni kaza olarak Şöregel'in idari taksimatının yapıldığı belirtilmiştir. Habere göre “Zaruşad kazamızın şimendifer güzergahında ve muvafakattan daha mühim olan Kızılçakçak nahiyesi merkezine nakliyle Kızılçakçak ve Başgedikler nahiyelerinin Şöregel namını alacak olan kaza tarafından idaresi makam-ı mutasarrıfça tensip ve Dahiliye Vekalet-i Celilesi'ne arz edilmiş” (Yeşil Yuva, III, 1338, s.10) olduğu görülmektedir. Yine Ardahan'a çok uzak olan İzmir'den verilen haber ise bir hayır cemiyetine aittir. Bu haberde İzmir'de işsizlere iş bulmak ve dilencililiği ortadan kaldırmak amacıyla Müdafaa-ı Hukuka bağlı bir İzmir Türk Yardım Derneği'nin faaliyete başladığı duyurulmuştur. (Yeşil Yuva, VII, 1339, s.5)

Ardahan'da yayınlanan Yeşil Yuva'nın mevcut yedi sayısı incelendiğinde derginin hedef ve faaliyetleri genel özellikleriyle ortaya çıkmaktadır. Dergi Ali Rıza Bey'in Muğla'ya tayini ile Muğla'ya taşındıktan sonra da içerik, hedef ve niteliğinde değişikliğe gitmemiş⁴ ancak sayfa ve

⁴ Örneğin, Haziran 1925 tarihli Muğla'da yayınlanan Yeşil Yuva'nın 21. Sayısında yine şiir, hikaye ve makaleler yayınlanmış ve çocuk eğitimi konusunu ön planda tutulmuştur. Derginin içindekiler kısmında bu durum açıkça görülmektedir. 21. Sayının içinde; Arz-ı mahsus- Yeşil Yuva, s.1-2; Türkçülük ve Ocaklar, Hüseyin Necati Bey, s.3-5; Valimiz Hüsnü Bey ve Tercüme-i Hali, Yeşil Yuva, s.6; Meriç Ağlarken, Celal Rafet Bey, s.7; Üfürükçülük,

görsel sayısını arttırmıştır. Muğla'da yayınlanan Yeşil Yuva'daki tüm haberler Muğla ve ilçelerine aittir. Muğla'da on beş günde bir yayınlanan dergi, dağıtım alanını genişleterek yurt genelinde bayilikler açmaya başlamıştır. (Yeşil Yuva, XXVII,1338, s. arka kapak)

Sonuçta; 1 Ağustos 1922'de yayın hayatına başlayan Yeşil Yuva, Ardahan'daki ilk dergidir. Aylık yayınlanan Yeşil Yuva, ilmi, edebi ve bilhassa terbiyevi mecmua olarak Ali Rıza Bey'in himayesinde ve yönetiminde çıkmıştır.⁵ Dergi çocukların okuma ve eğitim ihtiyaçlarını ön plana almakla birlikte okuyucuların katılımını da önemsemiştir. Yaklaşık 9-10 sayfalık olan derginin 2 veya 3 sayfası Ardahan ve çevresindeki eğitsel, sosyal ve kültürel gelişmelere ait haberlerden oluşmaktadır. Bu durum tarih araştırmaları için önemli detayları barındırdığı gibi okuyucuların da yakın ilgisini çekmiştir. Mevcut sayıları incelendiğinde halkın anlayabileceği sadelikte makale, hikaye, anı, şiir ve haberlere yer veren dergi, ilin idari şahsiyetleri ve Şark Cephesi kumandanlığı ile yakın ilişki içindedir. Dergi, idari, sıhhi, askeri ve maarif kurumlarının çalışmalarını yakından takip ederek gelişmeleri ve detayları okuyucularıyla paylaşmıştır. Bu bağlamda açılan yeni okulları, okullara yapılan yardım ve bağışları, öğrenci ve öğretmenlerin yazdıklarını okuyucuyla buluşturan dergi, yerel olmakla birlikte Türk milli mücadelesini destekleyerek halkı bilgilendirmiştir. Yeşil Yuva, Ardahan'daki ilk süreli yayın olmakla birlikte derginin Muğla'ya taşınmadan önce Ardahan'da kaç sayı daha devam ettiği ve akıbeti tespit edilememiştir. Ancak bu derginin mevcut sayıları incelendiğinde; Türk Kurtuluş Savaşı devam ederken ve Cumhuriyet ilan edilmemiş iken Türkiye Cumhuriyeti'nin varoluş ilkelerinin ve hedeflerinin daha o tarihlerde Ardahan'da hayata geçirildiği görülmektedir.

Operatör Cemil Şerif Bey, s.8-9; Hoca Esad Efendi ve Tercüme-i Hali, Yeşil Yuva, s.10; Hüseyin Necati Bey ve Tercüme-i Hali, s.11; Hasret, Yeşil Yuva, s.11; İhsan Kaya Hanım, Türk Yavrularına, s.12; Ali Rıza Bey, Şirin Muğla'nın Manzara-ı Umumiyesi; Memleket haberleri, ilanlar bulunmaktadır. Bkz. *Yeşil Yuva*, S. XXI, 15 Haziran 341/1925, Muğla.

⁵ Yeşil Yuva, Artvin Numune Mektebi Müdürü ve Sonra Ardahan'a Mekteb-i İptida-i Müfettişi olarak atanan Ali Rıza Bey tarafından çıkarılmaktadır. Tayin edildiği yerlere dergiyi götüren Ali Rıza Bey, derginin ilk iki sayısını Artvin'de 3. Sayıdan itibaren Ardahan'da ve daha sonra da Muğla'da yayınlamıştır. Bu süreçlerde Yeşil Yuva'nın şekil ve içeriğinde hiçbir değişiklik yapılmamıştır.

Ali Rıza Bey

Şark Cephesi irfan hayatından

(Şark Ordusunun yetim yavruları jimnastik yaparlarken)

KAYNAKÇA

- “Artvin Ahalisinin Şark Ordusuna Hediyesi”, *Yeşil Yuva*, S.I, 1 Ağustos 1338, s.10
- “Arz-ı Mahsus ve Veda”, *Yeşil Yuva*, S.III, 1 Teşrinievvel 338, s.1
- “Çocuklar Ordusu Marşı”, *Yeşil Yuva*, S. III, 1 Teşrinievvel 338, s.3
- “Maksadımız”, *Yeşil Yuva*, s.I, 1 Ağustos 1338, s.1
- Ali Rıza, “Muallim ve Muallimelere” *Yeşil Yuva*, s.III, 1 Teşrinievvel 338, s. 7
- ALP, A. (2012). Kars Tarihi Bakımından Bir Kaynak Olarak Vilayet Gazetesi Kars, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, c.161 s.161, Nisan 2012, s.89-102
- ARSLANOĞLU, C.E. (1989), *Cenubi Garbi Kafkas Hükümeti Muvakkata-i Milliyesi*, Ankara, Azerbaycan Kültür Derneği Yayınları.
- Arşiv Belgelerine Göre Kafkasya’da ve Anadolu’da Ermeni Mezalimi*, I-IV, Başbakanlık Osmanlı Arşivi Yayınları, Ankara, 1995.
- ASLAN, Y. – BOY, A. (2017). Çarlık Rusyası Yönetiminde Kars’ta Eğitim ve Eğitim Kurumları, *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, s.59, Erzurum, 2017, s.547-576
- BUMİN, K. (1998), *Batıda Devlet ve Çocuk*, İstanbul, iletişim.

- DAYI, E. (1998) *Elviye-i Selase'de (Kars, Ardahan, Batum) Milli Teşkilatlanma*, Erzurum: Kültür ve Eğitim Vakfı Yayınları.
- Habib, "Spor Kulüplerinin Başka Bir Faydası" *Yeşil Yuva*, s.V, 1 Kanunuevvel 1338, s.8
- Hafızurrahman, Raşid, "Çocuklarımızın Edebiyatına Doğru", *Yeşil Yuva*, s.IV, 1 Teşrinisani 1338, s.1-2
- Hasan Remzi, "Lüzumlu Bir Teşrih" *Yeşil Yuva*, s.V, 1 Kanunuevvel 1338, s. 5
- KARABEKİR, K. (1995) *Çocuk Davamız*, I, İstanbul, Emre Yayınları.
- KARABEKİR, K. (1993) *İstiklal Harbimiz II*, İstanbul, Emre Yayınları,.
- Kars Haberleri, *Yeşil Yuva*, s. III, 1 Teşrinievvel 338, s.10
- Kemal, "Şarkın Müstesna Göle, Çıldır Sığırırkı", *Doğuş*, s.VI, Nisan 1934, Kars, s.5
- KIRZIOĞLU, F. (1958). *Edebiyatımızda Kars*, II, Ankara, Işıl Matbaası.
- KÖSTÜKLÜ, N. (2001) *Kazım Karabekir ve Eğitim*, Konya, Çizgi Kitabevi.
- Osman Nuri, "Leyli Mektepler", *Yeşil Yuva*, s.VII, 1 Şubat 1339, s.1-2
- ÖNCÜ, A. S. (2000). *Varlık Gazetesi (21 Ağustos 1921-31 Aralık 1923)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Atatürk ilkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Erzurum.
- SARI ERTEM, G. (2013). *Varlık Gazetesinde Kars ve Çevresi ile İlgili Haberler (1921-1923)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars.
- SARIKAYA, M. (2019). "Azerbaycan Türklerinin Ardahan'a Destekleri", *100. Yılında Ardahan Kongreleri Uluslararası Sempozyumu Bildirileri*, Ardahan, 2019, s.521-539
- SARIKAYA, M. (2011), *Türkiye Himaye-i Etfal Cemiyeti (1921-1935)*, Ankara, Atatürk Araştırma Merkezi.
- Varlık*, 16 Ocak 1922, s. 19.
- Varlık*, 17 Kasım 1921, s.11.
- Varlık*, 21 Ağustos 1922, s.73.
- Varlık*, 26 Mart 1923, s.134.
- Varlık*, 29 Haziran 1922, s. 62.
- Varlık*, 5 Haziran 1922, s.56.

- Yeşil Yuva*, s.II, 1 Eylül 1338.
Yeşil Yuva, s.III, 1 Teşrinievvel 1338.
Yeşil Yuva, s. IV, 1 Teşrinisani 1338.
Yeşil Yuva, s. V, 1 Kanunuevvel 1338.
Yeşil Yuva, s.VI, 1 Kanunusani 1339.
Yeşil Yuva, s.VII, 1 Şubat 1339.
Yeşil Yuva, s.XXI, 15 Haziran 341.
Yeşil Yuva, s. XXVII, 1 Teşrinievvel 1341.